

Marjan Tomšič
ŠAVRINKE

Prvič na pot

Muša se je cincala kar sama dalje. Poznala je pot bolje od gospodarice, ki je sedela na njej. Tok, tok, tok so trkala kopita po kamnih. Zibala se je muša, zibala se je žena na njej. Enakomerno, počasi in varno je žival premikala noge. Tonila je v otopelost, izgubila se je v njej; zgodilo se ji je enako kot njeni gospodarici. Utrujenost ju je prevzela. Ta, ki je sedela zgoraj, je zaspala, muša pa je tudi spala, vendar drugače. Poseben čut, ki ga imajo živali, jo je vodil dalje, drugo je počivalo. Tu in tam je našpičila ušesa in lovila v kosmate tulce sumljive zvoke. Ko pa je spoznala, da je vse v redu, so se ušesa spet povесila in leno zabingljala.

Temna noč je hodila pred njima, tema se je vlekla za njima. Kdo ve, katera že v tem letu, v teh letih ... Prebudila se je nočna ptica in v nizkem letu šinila mimo speče žene. Za hip jo je ošinila in odvreščala dalje. Žena se je zdrznila, nagubala čelo in zaspano otipala noč pred sabo. Do vasi, do doma je imela še slab kilometer.

Danes je sama; druge ženske, ki so se prav tako kot ona cincale na svojih oslih proti domovom, so ostale v Kubedu na praznovanju. Ona pa je bila preutrujena in sploh se je ta dan počutila slabo.

Zaspano se je ozrla za nočno ptico in pomislila: »Tu ni dobro.« Ali takoj je pozabila nanjo in odtavala za krmežljivimi mislimi.

In na tem koščku poti do doma, ko je muša z njo potovala prek meglene kubejske doline, se ji je sanjalo o njenem očetu. Gledal jo je čudno in posmehljivo. Mahal je z rokami in krilil z njimi, kot da bi veslal. In venomer ji je govoril počasi, kot da bi bil tudi on zaspan. Dopovedoval ji je: »Trdo glihat, pošteno plačat! Zastopeš? Trdo glihat, pošteno plačat!«

Za očetom je stala njena mati in ji kar naprej pomenljivo namigovala, kot da ji hoče nekaj na skrivaj dopovedati. Gledala je zdaj očeta zdaj mater, bila je popolnoma zmedena. Kot takrat, ko se je vse to v resnici dogajalo. Bilo je to davno, strašno daleč od tega trenutka. Zdelo se ji je, da so minila mnoga desetletja, kakšnih sto ali več let.

Bilo je takoj po božiču. Mraz je zgodaj pritisnil in mučil ljudi in živali že dva tedna. Vsako jutro se je dolina lesketala v slani in so se nad njo dvigale nizke meglice. Kavke pa so se drle in letale sem pa tja ter zganjale svoje norčije.

Da bo šla na pot kmalu, je že dolgo vedela. Mati in oče sta se tako odločila septembra, kajti vsako odlašanje bi bilo v škodo. Saj sta že dovolj veliki, ona in njena sestra. Čas pa tiketa in nič ne reče, zato je treba takoj začeti. Tudi sosedova Marija, ki je mlajša od nje, je že začela, Juca in druge tudi. Glede nje je imel oče miren spanec, bolj se je bal za sestro. Tako si je mislil:

»Kaj Katina! Ta se bo znejdla: je bistra, hitra, brumna. Kaj ona! Ale Cilja, ta se malo boji. En preveč tiha je. Magare je mlajša od Katine, ali vsenako. Du zna, kaj toka človeka na tašne pote? Pej kaj čemo?»

Ko čen, da grejo od hiše, bo treba začjet. Anbot je treba, ni kej.«

Približno tako je mislila tudi njegova žena, le da ni bila popolnoma prepričana glede časa. Boječe je pregovarjala:

»Ko bejo počakale ano malo? Še kašno ljeto? Ale vsaj pu ljeta, du spomlade?«

»Ma kaj ćeš čakati!« se je jezil on in se delal dosti bolj hudega, kot je bil v resnici; da bi prikri lastne pomisleke in strah, ki je tudi njemu tiho kljuval srce. Ali rekel je:

»Bo treba začjet. Življenje ni lahko. Še znaš sama.«

Tako je bilo ob prvih jesenskih sapicah odločeno, da gresta Katina in Cilja po svetu. Potem se je odlašalo iz tedna v teden.

Najprej je bilo rečeno, da gresta sredi septembra, pa so odložili zaradi del na polju. Prve zamude je bil kriv krompir, druge korusa, tretje ... kdo ve, kaj je bilo, rbeta ali zelje, ne ve se več. Vsak izgovor je bil dober, kajti poslati v hudobni svet dve taki mladenki, kot sta bili Katina in Cilja, ni bila lahka in enostavna stvar. Magari je oče godrnjal: zakaj ne grejo, pa zakaj ne grejo ... ali tudi sam ni storil odločilnega koraka, ni rekel jasno in mogočno, kot je sicer znal: »V ponedeljek boste šle!« Ni rekel tako vse do božiča. Potem pa je bila stvar že tako zreła, da bi odpadla sama, se pravi, da bi se dekleti kar sami odločili za odhod, no, vsaj Katina.

Po božiču so se odpravili. Že pred prazniki jima je oče kupil vsaki svoj plenjer, mati pa je v Trstu nabavila nekaj koščkov mila, poper, petrol in tri metre

belega platna. Vse to so skrbno zložili v plenjer in pripravili vse drugo, kar je potrebno za pot. Mati ju je zadnji večer neprestano in skrivaj pogledovala, oče pa se je delal brezskrbnega in sploh se je vedel tako, kot da se ga to ne tiče.

Zgodaj so se spravili v postelje, kajti vstati je bilo treba že pred četrto.

Katinca je presanjarila pol noči, drugo polovico pa je prebila v nekakšni vročici. Strašansko jo je vznemirjalo to, kar se bo dogajalo prihodnje dneve. Veliko je že slišala o Šavrinkah, ki so se vsak teden odpravljale v Istro po jajca. Poslušala je njihove štoriije, ko je še palec cuzala, in vedno so se ji zdele te ženske imenitne, pogumne, drzne, ožarjene z nedoumljivo skrivnostjo. Sanjarila je o neznanih krajih, o daljnih vaseh in o tistem mestu, ki leži nekje tam za hribi in se mu pravi Motovun. V preživih slikah so se ji prikazovali potoki, drage, reke, polja, temačni in grozljivi gozdovi, široke ceste in komaj zaznavne poti, beli oblaki nad njimi ...

Kadar so ji ženske pripovedovale o dobrih ljudeh, h katerim hodijo, je videla pred sabo njihove obraze, njihovo revščino, njihovo veselje in srečo in nekaj jo je že od nekdanj močno vleklo na pot. Nekak nemir, ki je prihajal, kdo ve od kod. Kot da bi ji kdo prišepetaval, ji govoril presladke besede in jo omamljal. Kot da bi bila ta zgodba že davno v njej napisana in izpisana, ona pa jo mora le oživiti, izživeti in dokončati.

Popili so ječmenovo kavo, poglodalali kos koruznega kruha, potem je bila ura za odhod. Osla niso imeli. Osel bo prišel pozneje, če si ga bosta znali prislužiti.

ti ... Zdaj bo treba peš, vse nositi na glavi. Osla si bo treba prigarati; največ z jajci, ostalo s čupinom, z rujem in z drugim. Tako je bilo to, tako je moralo biti.

V popolni temi so se odpravili na pot. Oče ju je spremljal. Molčali so. Gračiška dolina se je utapljala v nevidnost. Samo v eni hiši je že gorela brlivka. Vsi drugi so še spali. Bil je tak čas; kaj bi vstajali zgodaj v tem mrazu?

Katina se je močneje zavila v pled in drobno zatrepetala. Ozrla se je po sestri. Tiha in mrka je stopala ob njej. Bila je povsem drugačna od nje. Na pot so jo prisilili in šla je, ker je pač morala. S Katino je bilo drugače, zato ji mraz ni bil odveč, niti prezgodnje jutro.

Trdo in veselo je korakala v neznanu. Ozirala se je levo in desno, tudi nazaj je pogledovala in prisluškovala na vse strani. Vendar ni bilo slišati ničesar, niti najbolj oddaljenega petelinjega petja ne.

Ko so že davno pustili dolino za sabo in so hodili že dobro uro, se je začelo svitati. Najprej boječe in počasi, potem vedno hitreje. Pod njimi se je odpirala globoka dolina, do vrha napolnjena s tišino. Tam spodaj so ležali mlini, ki so še spali in čakali, da se zavrtje njihova ogromna kolesa. Na drugi strani doline so se rumenkasto zaiskrili hribi okoli Židovščine in Sv. Simona. Ivje, ki ga je natrosila noč, se je srebrilo po vejah.

»Buh dej, da be biu dober dan,« se je nenadoma oglasil oče. Sestri sta se zdrznili. »Buh dej, da be ...« sta tiho odgovorili obe hkrati.

Takrat so se iz doline močno in jasno oglasili petelini in levo od poti, visoko v belih skalah, je zalajal lisjak.

Potem jih je pot vodila mimo Črnice, Podrečka, Sv. Duha in naprej proti Buzetu. Tu in tam so srečali kakega zgodnjega popotnika, pozdravili so se in šli dalje.

Do Buzeta so prispeli, ko se je dan dodobra napravil. Po cesti so že hiteli ljudje; največ je bilo kmetov, ki so prinesli svoje pridelke.

S sestro sta mislili, da se bodo malo ustavili. Na tihem sta celo upali, da jima bo oče kaj kupil, kakšno mikeno srečico za na pot. Ali očetu se je strašno mudilo, skoraj tekel je. Kdo ve, zakaj se je tako prestrašil in zakaj je želel čimprej mimo.

Upehani so se vzpeli nad trg. Takrat so se slovesno oglasili zvonovi in roke so jim same naredile križ čez obraz in prsi. Zvonilo je mogočno in – kot da bi jih vabilo nazaj.

Oče si je obrisal potno čelo in se ustavil ob ozki stranski poti. Sestrama je pogled odtaval po tej poti in pred sabo sta zagledali oddaljene vasi.

»Alora, tan?« si je rekla Cilja in bilo ji je mučno.

»O vide, kaku ljepa cjesta!« se je zdrznila Katina in nemir je kakor val narasel v njej.

Gledali sta očeta in čakali. Ta pa si je dolgo brisal čelo in vrat in nikakor ni prišla beseda iz njega. Nazadnje se je resno zazrl v njiju in rekel močno, odločno, celo jezno:

»Taku! Po tej pote boste šle. Neško napret en napret. Povsod tan, kamor se iz kamina kadi en kamor kantajo petehe.«

Za hip je pomolčal, potem pa dodal:

»Ne boste se zebile, ne! Vse cjeste grejo v Rim en vse poti nazaj v Gračišće. Boste ben vidle, kaku ino kaj. Predugo se ni treba stavljavat. Hitro opravet, hitro tornat!«

Poveznil si je klobuk na štrleče lase. Gledal je nekam mimo njiju, ko je pribil:

»Zapunte se: trdo glihat, pošteno plaćat!« In je še enkrat rekel: »Trdo glihat, pošteno plaćat!«

Potem se je obotavljal in tudi oni sta se. Zdaj bi morali reći: »Zbugen,« in iti na pot, ali nekaj ju je zadrževalo. Tudi oče je čutil, da še ni prišel pravi trenutek, zato se je začel ozirati po nebu in je dodal bolj mehko, tolažilno:

»Ben, vreme bo ljepo. Sunce će bet. Zeblo vas ne bo, saj črez dan ne.«

Potem je nenadoma zamahnil z roko in odsekal:

»Alora, zdej grjemo.«

Hitro se je obrnil in jima pokazal hrbet. Zakorakal je nazaj proti Buzetu. Onidve pa sta še malo stali, kot da bi čakali bog ve kaj, potem pa sta se hitro zganili in stopili na ozko in zmrznjeno pot.

Oče se je pred ovinkom še enkrat ozrl, ali videl je le še plenjerja. Potem je tudi to izginilo za grmovjem.

Globoko je zavzdihnil.

Katini je bilo zdaj kar lažje, Cilja pa je bila zbegana in čutila se je izgubljeno. Edina opora in tolažba ji je

bila Katina, zato se ji je nezavedno približala. Najraje bi se stisnila k njej.

Katina je bila res bolj korajžna, toda tudi njo so mučile skrbi. Kako bo tam? Kaj bodo rekli ljudje? Nikogar ne poznata, sploh ne vesta, kako se pravi vasem. In kaj bo, če ju sreča kakšna hudobna Šavrin-ka, ki bo ljubosumna na svoje hiše? Če se bo začela kregati, če ju bo zmerjala? Domača že ne; tista, ki ju pozna, ne bo kričala – ali tuja? Potem jo je mučilo, kako bo glihala. Urša ji je sicer vse natančno razložila: za en košček mila zahtevaj toliko jajc, za merico petroleja toliko, za meter platna toliko, za poper toliko ... ali vseeno jo je mučilo. Kaj pa, če ne bodo hoteli dati? Kaj pa, če ju bodo osleparili ali celo okradli? In če ne bodo imeli jajc?

Oče jima je rekel: »Ne tornavajte, dukler ne zamenjaste rube!«

Pa če bo trajalo tri dni? Kje bosta spali? Je povedala Urša, kje se dobi prenočišče, in jima je tudi povedala, kako je s hrano. Ali vseeno. Še dobro, da nimata dosti robe. Oče je hotel, da bi nesli več, pa se je Urša uprla in ga je ozmerjala, da hoče uničiti otroka. Govorila je: »Prvi bot grejo okule, za prvi bot pa je telko rube zadoste. Ko ćeš, da tornajo v dveh dnjevih, ne sile, da bi vzele še več.«

Potem je Katino zaskrbelo, da jima ne bi podtahnili gnilih jajc. Pa se je spomnila, da te nevarnosti zdaj ni, ko je jajc komaj za sproti in gre vsako še toplo v promet.

»Ej, Urša,« si je mislila mladenka Katina. »Zakaj ni tela jet z name en nan pokazat kraje? Be nan poka-

zala, kaku se šraja, kaku se gliha. Ni tjela. Govorila je: Katina moja, Šavrinka se in Šavrinka jema v krve vse, kar rabe. Tebe ni treba za roko pelat en te vse pokazat. Ti bo šlo, ne buj se. Prej ko sama začneš, bulše bo. Kar sama zdigneš, je tvoje, je tvoja muć.«

Tako je govorila Urša, ki je bila daleč najbolj izkušena jajčarica in ki je vedela za mnoge skrivnosti tega poklica. Poznala je vse poti, tudi tiste najbolj skrite. Poznala je na desetine vasi, vasic in zaselkov. Vedela je, kako je treba govoriti s tem kmetom in kako z onim, koliko lahko zahtevaš tu in koliko tam.

Ali kaj, Urša je bila Urša in Urše zdaj ni bilo tu. Prišel bo čas, ko bo tudi Katina takšna Urša, takšna in še boljša. Ali zdaj ima komaj šestnajst let in prvič se odpirajo pred njo novi svetovi.

Sonce jima je že kar toplo grelo v hrbet, ko sta zagledali pred sabo na hribčku prve hiše. Petelini so divje peli in ju vabili.

»Videš, tan so,« je rekla Cilja in si popravila svitek. »Joj, kaku bo, kaku?« je še hotela reči, pa si je premislila.

Pred prvo hišo jima je pritekel naproti majhen, bel psiček. Skakal je okoli njiju, divje mahal s kratkim repom, cvilil in jima lizal čevlje, navdušeno ju je pogledoval in se jima na vse načine dobrikal.

Prijaznost tega psička je vplivala na preplašeni mladenki kot hladna sapica na prepotenega kosca. Spogledali sta se in se zasmejali. Cilja, ki je nosila prazen plenjer, se je sklonila in ga hotela pobožati, ali živalca je takoj urno odskočila in v njenih očeh

se je pokazal strah. Za hip je Cilja obstala, kot da bi nečemu prisluhnila, potem je pokimala sama sebi in pohitela za sestro.

»Ej, Šavrinkice, kaj nesete?« se je nenadoma oglašilo s hribčka na desni strani. Tam je pred hišo stala priletna ženska v dolgi, pisani ruti in jima mahala in kazala, naj prideta gor k njej. Njen glas je bil močan, čist, in povabilo je bilo prijazno.

Sestri sta še malo pomišljali, kajti pred njima je bilo še dosti hiš; ta, od katere so ju klicali, pa je bila prva. Ali pomišljali sta se kratko, potem sta se zagnali v klanček in že sta obstali pred kmetico.

»Joh, Šavrinkice moje, kako ste mlade! Kaj ste prvi bot? Joh, vidi, kako se narod muči. A kaj imate? Da vidimo, da vidimo!« je hitela ženska, in je kar naprej govorila in govorila, kot da ji iz ust priteka neusahljiv izvirček. Obsipala ju je s pomilovanjem in čudenjem. Ko pa je Katina položila plenjer na tla in ko je odgrnila ruto, s katero je bila roba pokrita, je ženska hitro pretipala vse stvari, njeni prsti so se dotikali zdaj tega, zdaj onega kosa.

Hipoma se je zresnila, vzela iz košare košček mila in steklenico petroleja. To je položila na travo ter se zravnala. Ostro se je zapičila Katini v oči in rekla trdo, odločno in tako, kot da o ponujenem sploh ne more biti nobenega dvoma in kot da vsako barantanje odpade. Rekla je:

»Pet!«

Katina je mirno prenesla pogled in se, začuda, sploh ni zmedla. Nekakšno moč je začutila, odločnost in jezo. Naredila je grimaso; češ, s takimi pa jaz že ne

bom glihala, in sklonila se je in malomarno vrgla košek mila v plenjer in že prijela flaško. Takrat pa se je kmetica zasmejala, kot da je bilo ono prej le šala, in ponudila hitro ter z zvonkim glasom število jajc, ki je ustrezalo Katininemu izračunu. Ženska je ponudila dve jajci več, kot je izračunala Katina po navodilih tete Urše. Tisti dve jajci sta bili gotovo dodani zaradi njene dobrosrčnosti in zaradi njune mladosti.

Cilja je na dno košare položila malo slame in skrbno zamotala prva, za milo in petrolej zamenjana jajca.

»Šavrinkice, čete kaj pit?« ju je vprašala kmetica potem, ko je odnesla kupljeno v hišo. Sestri sta se spogledali in Katina se je takoj spomnila očetovih besed: »Kar te kašen ponuja, vzeme! Nej bo koščic kruha ali glažic vina.«

»Bomo,« je rekla kar za obe.

Ženska je izginila v hišo, oni pa nista vedeli, ali naj stopita za njo ali pa naj počakata zunaj. Vseeno sta se boječe približali vratom in pokukali v notranjost črne kuhinje. Tam ni bilo kaj dosti videti. V desnem kotu se je na nizkem ognjišču cvrlo nekaj mokrih polen, levo je čepela umazana miza, na zadnji steni pa so viseli lonci in druga posoda, tla pa so bila od steptane zemlje.

»Kaj se bojite? Kaj čakate? Pridite. E, siromaki smo, brižni mi. To vidite. Nate, pijte!«

Vino je bilo belo in lahko kot voda. Najbrž so ga razredčili, da bi ga bilo dovolj do nove jeseni. Vseeno sta spili. Potem se je Katina zahvalila. Toplo je pogledala prijazno žensko v oči. Pobrali sta plenjerja in šli

dalje. Kmetica je obstala na pragu in zamišljeno zrla za njima. Potem je rekla, da sta jo komaj še slišali:

»E, olupile si bojo noge, prije će bit dana kraj.«

Pri drugi hiši ni bilo nič, pri tretji tudi ne. Tam so ju celo jezno gledali. Šele pri četrti sta imeli nekaj sreče. Zamenjali sta tri merice petroleja in košček mila. Potem sta bili še dve hiši in že sta se znašli na polju.

Kam zdaj? Levo je vodila ena pot in desno tudi. Saj je vseeno. In sta krenili po zgornji, po desni.

Sonce ju je toplo božalo po rokah in nogah, tudi v hrbet sta ga čutili. Bil je svetel dan, niti sapica se ni zganila.

Tako sta pritavali do drugega zaselka in potem do velike vasi. Opoldne se je plenjer z robo že izpraznil do polovice, oni drugi pa se je za prav toliko napolnil z jajci. In preden se je začelo mračiti, sta oddali zadnji kos platna. Bili sta utrujeni in hudo lačni. Ves dan nista poskusili ničesar, kajti bali sta se, da bi ju noč prehitela, zato sta kot mravljici tekali od hiše do hiše in ponujali robo. Zdaj, ko je bilo vse zamenjano, se jima je kar zameglilo pred očmi. Sedli sta na sive kamne in Cilja je odmotala kos kruha, ki je bil širok za moško dlan in dolg od konca prstov do zapestja. Prelomila ga je kar se da natančno na dva enaka dela in enega ponudila sestri. Kruh je bil star in trd. Glodali sta in glodali in vse je bilo tiho, le daleč pred njima se je oglašalo šibko zvonjenje.

Niti do polovice nista zmleli koruznika, ko je Katio hudo zaskrbelo. Pomislila je: Tu sedimo in meljemo ta kruhek, dan pa gre in noč se bliža. Kje pa

bomo spale? Do Gračišča je predaleč, do Buzeta bo treba priti. Ni kaj, do Buzeta.

In je hitro vstala, nezglodani koščič kruha je porinila v žep. Cilja jo je začudeno pogledala, ali takoj je razumela. Hitro sta si razdelili jajca; polovico v en plenjer, polovico v drugega. Postavili sta si ju na glavi in se obrnili proti severu. Spotoma sta grizli kruhek. Šli sta po isti poti, kot sta prišli. Če bi bili vedeli za bližnjico, bi bili dvakrat hitreje v Buzetu, toda takšne skrivnosti so jima bile še neznane.

Sonce je zahajalo. Sivkasto in modro je žarelo nebo nad njima, na zahodu pa je že temnelo in modrina je prehajala v nekaj umazanega in črnega. Bolj ko je sonce padalo proti hribom, bolj je postajalo mrzlo in neprijetno. Čez dan, ko sta tekali po vaseh in ju je preganjala skrb, nista pomislili na noč. Ali zdaj je hitela prek neba in se jima nezadržno bližala. Preden sta se dobro približali Buzetu, se je noč razlila. Zazeblo ju je pri duši in najraje bi začeli teči. Ali bali sta se za jajca, kajti vsako je bilo dragocenost. Zato sta sicer pospešili korak, vendar previdno.

Malo pred deveto sta prišli do hiše, katero jima je opisala teta Urša. Bilo je to v Kajinih. Kmetica se je ravno odpravljala spat, ko sta prišli na dvorišče.

»Neško u štalo hodite, tan je vre ena!« se je zadrla s stopnic. Malo se je pomišljala, potem pa le stopila dol in jima posvetila s petrolejko.

»Kaj, takove mlade su vas poslale?« se je začudila.

Katina in Cilja sta bili na smrt utrujeni in ni jima bilo do pogovora. Samo to sta si želeli, da bi se čimprej ulegli in zaspali.

»Ste kaj nabrale? Koliko jaj?«

»Jih bo za en plenjer,« je zavzdihnila Cilja, ko jih je postavljala na tla.

»Ste trudne, se zna. Tan je vre ena, samo h nje se stisnite.«

V kotu se je nekaj črnilo, zvito in skrčeno je bilo, majhno in komaj opazno. Legli sta na slamo k temu bitju in nista niti slišali, ko jima je gospodinja zaželela lahko noč. Vse je hipoma zginilo: plenjerja, hiše, mrzlo nebo, obrazi ... V hlevu, med kravami in voli, je bilo prijetno toplo in domače. Živali so tiho sople, včasih je katera globoko zavzdihnila ali močneje zapihala. Slama pa je bila mehka, prav nebeško mehka v primerjavi s kruto in trdo cesto.

Prebudili sta se pred svitom, ko so se odprla hlevska vrata in jima je po nogah zavel svež in leden zrak. Čeprav sta spali kot ubiti, se telo vendarle ni povsem odpočilo in bolele so ju vse kosti, ko sta se kobacali na kolena. Tudi živina je vstala in zvedavo žmrkala v blede jutranjo svetlobo.

Pri vodnjaku sta si z ledenico oplaknili obraz in se tam popolnoma prebudili.

Pod stenami ju je dohitelo sonce. V ostrem kotu je zasijalo prek previsa in razdelilo globoko dolino na temno in svetlo. Mlini so ždeli v senčni polovici in bili so še vedno molčiči.

Katini je pelo srce. Bila je vesela, razposajena. Šalila se je s sestro in jo zbadala. Obe pa sta bili ponosni, kajti za robo sta iztržili dosti jajc, mnogo več, kot sta pričakovali. Posebej zdaj, ko je zima že sedala na hribe in v doline.

Katina je mislila na očeta. Kako bo položila plenjer na mizo in kako bodo potem šтели jajca in kako bodo preračunavali, koliko lir bo to zneslo v Trstu. Videla je materin obraz, kako se smehlja.

Kaj bo rekla Urša? Gotovo ju že čaka. Kaj bo rekla? Da sta dobili dosti ali malo? Ben, za prvi bot, ko človek še ne ve, kako in kaj ... Oče pa bo gotovo čisto tiho in bo vse to gledal od daleč, ali pa sploh ne bo prišel v sobo.

In jutri bosta šli s teto Uršo v Trst. Prvič! Joj, kako bo imenitno! Mogoče bo imela Urša dovolj prostora v svojih bisagah in jima ne bo treba nositi na glavi. Saj ta teden Urša ni šla daleč, pa še to samo za en dan. Bilo bi dobro, ja. Vrat začne boleti, če takole nosiš ure in ure ...

Katina se je zdrznila, kajti muša je obstala. In sanje, ta spomin na njeno prvo romanje, so se razblinile v noč. Oslica jo je varno prinesla do hiše, stala je pred hlevskimi vrati ter čakala, da zleze z nje.

»O Buh,« je zastokala Katina, ko je premaknila otopele mišice. »Smo vre doma?«

Potem se je skobacala dol. Prazne bisage je vrgla na kup slame za vrati, sedlo in podlago pa je obesila na klin. Odrešena muša se je počasi odzibala v svoj kot in se tam mirno postavila ob jasli. Ni bila lačna, kajti na zadnji postaji v Ospu se je dodobra najedla. Le pila bi, a je bila prelena, da bi to pokazala gospodarici. Sicer pa je tudi ni bilo več v hlevu. Na dvorišču je kričala:

»Matija, prnese me mivanco!«

Pri teti Nini

V ponedeljek je lilo kakor iz presušene brente. Začelo je že ponoči in Katina se je prebudila. »O muj Buh,« je zavzdihnila in se obrnila na drugo stran. »Ko bo padalo anka jutre, gorje mene,« je pomislila vsa omamljena od spanca. »Pej nej!« si je rekla, se tesno zavila v raskavo odejo in že je ni bilo več.

Sredi dopoldneva se je z oslom počasi rinila proti Portolam. Žival je pokrila s staro ponjavo, nad sabo pa je držala ves zvit in luknjičav dežnik. Dež je pikal po oslu in nad glavo ji je kapljalo. Bila je mokra po desnem ramenu in po glavi. Dežnik ji je prodal neki Cigan lansko jesen, pa še prav dobro mu ga je plačala, kar štiri jajca je dala. Že takrat je imel tri luknje, zdaj pa jih je bilo najmanj pet. Ali kaj se če, bolje to kakor nič. Druge ženske so imele še slabše, nekatere pa so bile sploh brez.

Dež se je v valovih zlival na zemljo in nič ni kazalo, da bo nehal. Osel je povešal uhlje in z njih je curkalo. Tudi Katina je postajala vedno bolj mokra. V pošvedranih šolnih ji je žvecala voda in neprijetno jo je mrazilo po ramenu in hrbtu. Ali kaj bi naj storila? Tako je bila navajena že od mladih nog: Šavrinka je šla na pot, če je sijalo sonce, če je lilo z neba, tudi če je snežilo; ob vsakem vremenu. Ko je bila še mlada, jo je mati pred odhodom tolažila:

»V dežje grješ, v sunce prideš.«

In dostikrat je bilo tako. Morda bo tudi danes.

Po pozdulenci se ji je bližala nizka, v cerado zamotana pojava. Ni potrebovala dolgo, da je prepoznala Bučiča iz Kubeda.

»Vide tjega bušcega,« si je rekla, »anka on se muče za kos kruha.«

»Buh dej!« sta se pozdravila.

»Kaj se zmješana, da sileš na pot v tašnen?« jo je vprašal.

»Se mi zdi, da smo oba,« mu je odgovorila. »Kan pej ti?«

»Sen biu per barba Ivane. Ko me ne be čakale v Ćubede, be biu zdej na suhen.«

»Kaj neseš?«

»Ma kaj, nekej sira. So me ga dale.«

In je pogledal v mokro nebo ter dodal, sebi in njej v tolažbo:

»Popodan bo finilo.«

»Se troštan, se troštan,« mu je odgovorila. Toda tega ni več slišal, kajti po ceradi je bobnalo kot za stavo.

»O ta brižne Bučič,« si je mislila Katina, ko je cmokala dalje za svojim oslom.

Katina se je spomnila, kako je otovoril svojo ženo. Bušču je muša zvalila, in ker jajca ne morejo čakati, jih je bilo treba spraviti v Trst, pač brez muše. Dolgo sta z ženo Marijo tuhtala, kako bi to stvar uredila. Da bi šla na avtobus, o tem se ni smelo niti misliti. Kmet se je v tistih časih peljal v Trst le, če ga je pičila kača ali če mu je pretila kakšna druga resna

nevarnost. S kočijami so se vozili le tržaški trgovci in premožnejši ljudje.

Ker z avtobusom nista mogla spraviti jajc do kupcev, sta razmišljala dalje. Kaj če bi jih naložila Čezminka? Ali pa Picakovka? Morda Zaharija? Toda o tem se je lahko samo razmišljalo, a se ni se moglo uresničiti, kajti vsaka jajčarica je imela vedno dovolj in preveč lastne robe. Pa tudi če bi katera imela kaj prostora v svojih bisagah, bi zelo nerada sprejela tujo.

Kaj zdaj? Pa sta se Ivan Bučič in njegova žena Marija odločila, da spravita jajca v Trst kar na svojih hrbtih.

Ženske, med njimi je bila tudi Katina, so ravno počivale na Mostičju, ko zagledajo čuden prizor. Proti njim je stopal Bučič, ves obložen z bisagami, za njim pa je šepala Marija z velikanskim plenjerjem na glavi. Bučič je imel eno bisago vrženo čez levo ramo in drugo čez desno, v obeh pa je moralo čepeti kar dosti jajc, kajti revež se je opotekal pod silnim bremenom. Tudi Marijo je zanašalo in plenjer je poplesaval nad njo.

»Kaj se ratała muša?« so se režale ženske in se niso mogle načuditi.

»Ti je muša krepala, a?« so ga spraševale.

On pa je sklonil glavo in stopil mimo njih.

»Kaj šrajaste,« je zinil in se ustavil. Počasi je snel najprej eno, potem pa še drugo bisago. Ko je tako odložil svoje breme, je pomagal še ženi, da se je rešila prevelikega plenjerja.

»Vsej, ki gonimo te uesle, smo uesle. Vi ste muše, jaz pej sen ueso.«

»Ma ti je krepala?« so ga zbudle še enkrat.

»Muša maj ne krepa, žjenska nanka ne. Ko česte znat, van povjen, da je zvalila.«

Tako sta takrat Bučič in njegova žena spravila v Trst, vse na svoji glavi in hrbtu, natančno sedemsto jajc. Na trg sta prispela dobro uro za drugimi, vendar vse prodala in lahka kot peresci sta se vračala.

Čez nekaj tednov je bil Bučič spet na nogah. Njegova muša si je opomogla in že je spet prenašala bisage. Za njo pa je razposajeno tekal osliček in cucljal kar spotoma.

Zdaj so ga spet dražile ženske:

»Čje pej jemaš Marijo? Ti je anka ona zvalila?«

In možakar se je branil:

»Ko vi ne beste imjele jeziko ku moja muša rjep, nan ne be blo treba jajc prenašat v Trst, ma zatu bemo še zmjeran živle v raje, kur anbot Adam en Eva. Vsega ste krive žjenske!«

»Vide vraga!« se je hudovala Bepina, ki je bila znana ne ravno po najbolj dolgem, zato pa po najbolj strupenem jeziku:

»Se vide, ja, du jema taku dugega ku muša rjep. Te bomo sukle bondante z rite!«Vse ženske so se zahihitale, dve pa sta se Bučiču nevarno približali, kot da bosta uresničili grožnjo kar takoj in tukaj. Možakar se je nehote umaknil za tri korake in se skrtil za svojo mušo.

»Tjega, da se moramo zdej mučet ud Rjeke do Trsta, svetek en petek, od pondelka do pondelka, od jutra du noči en še ponoče, tjega ste krive vi moške, ki neč ne znaste, ki samo lenariste, hodiste po oštarijah